

deset let. „Stávka je stejně krajním řešením, jako by byl krajní reakcí minimum školství a české vlády nezáměr o řešení situace ve školství,“ tvrdí ředitelé zlínských škol. „Znepokojuje nás, že se z našich vzájemných vztahů vytrácí duch pedagogické kolegiality a sílí pocit státně úřední nadřazenosti a podřízenosti. Práce ve školství, práce s lidmi na jakékoliv úrovni nemůže být nikdy pouhým disciplinovaným plněním pokynů shora. Vždy bude dialogem inteligentních lidí o tvořivé práci s dítětem.“ Ředitelé zlínských škol věří, že dojde k diskusi, která naváže na prohlášení ministra školství Ivana Pilipa o dvacetiprocentním zvýšení mezd pracovníků ve školství ještě v letošním roce. Tímto zvýšením se podle nich ale řeší jen momentální situace. Postupně by se podle nich měly platy učitelů ustálit na úrovni vysokoškolských pracovníků v České republice a vyspělých evropských států.

Rovnost 18. 4. 1995

Výlučnost nebo demokratičnost vysokoškolského vzdělávání?

Bohumír Blížkovský

Školství, jako celý náš život, trpělo za totality potlačováním demokracie a ideologickým omezováním odbornosti. Pokles samosprávy a odbornosti postihl i vysoké školy. Náprava postupuje zvolna, poněvadž ji brzdí řada objektivních i subjektivních faktorů. Šestý rok po Listopadu však nejvíce vadí i překvapují překážky legislativní. Polistopadové novely a „novelky“ zákona o VŠ poskytly — přes varování expertů — takové pravomoci senátům, složeným převážně z nezkušených asistentů i studentů, že to moudrost samosprávy vysokých škol více oslabilo než posílilo. Bohužel i subjektivismus centrální školské správy více stoupá než klesá. *Skupinové zájmy mají opět přednost před odborností.* Obrana ohroženého statu quo i jeho nedomyšlené převrácení mnohé ústavy i fakulty od jejich opravdového společenského poslání více vzdaluje než přibližuje. Mnozí staronoví byrokraté i senátoři fungují jako zesilovač neintelligence dosud.

Dobré projekty se prosazují těžce, narážejí na neochotu i nedovzdělanost, často je doprovázejí změny extenzivní i nežádoucí. Řada disfunkčních opatření potlačuje integritu, racionální kooperaci i funkční transformaci, brzdí to nejpotřebnější: celkovou vnitřní reformu VŠ. Konformní nekompetentní většiny rozhodují o odborných otázkách i o osudech kompetentních menšin, ke škodě všech.

Jednostranné prosazování partikulárních zájmů např. způsobuje, že celková realizace jednoho z nejvýznamnějších i nejpčetnějších studijních oborů na VŠ ČR — vysokoškolské přípravy učitelů základních a středních škol — probíhá hlavně scientisticky, „vědátorsky“, a tudíž disfunkčně. Na některých učitelských fakultách neabsolvuje budoucí učitel za pět let ani takový odborný profesionální výcvik, který by odpovídal týdennímu úvazku učitele v běžné praxi, a přesto získává „učitelskou způsobilost“. Místo podstatného zkvalitnění učitelského vzdělávání, ke kterému experti České pedagogické společnosti při AV ČR neustále vybízejí, hrozí dokonce jeho degradace. MŠMT ČR nedávno navrhlo — pro učitele poskytující základy vzdělání všech — pouze studium bakalářské! Přitom právě v tomto roce je tomu 50 let, co prezident Dr. E. Beneš podepsal dekret o vysokoškolském vzdělávání všech učitelů. Tehdy jsme byli v Evropě mezi prvými. Proto navrhuje, aby podobné závažné odborné problémy řešily celostátní oborové samosprávy, složené z příslušných předních specialistů VŠ ČR, nikoliv úředníci. Ani Akreditační kolegium k permanentní optimalizaci vnitřně mimořádně diferencovaného vysokoškolského vzdělávání nevyhovuje a nestačí.

Nový zákon o vysokých školách, který právě projednává Parlament ČR, je v lecčems nesporným pokrokem (posiluje např. odbornost, roli i odpovědnost vědeckých rad), celkově se však naděje do něj vkládané náležitě nenaplní. *Výraznější odbornost samosprávy VŠ oslabuje omezení jejich autonomie a demokratizaci vysokoškolského vzdělávání protiřečí jeho nepřiměřená komercializace i privatizace.* Ani v jedné zemi našich sousedních států se např. neukládá studentům povinnost platit školné, jako u nás. V Rakousku i v Německu získávají naopak vysokoškoláci výrazné podpory. Celkový počet vysokoškoláků je přitom u nás oproti vyspělým zemím poloviční!

Obecné zavedení tak vysokého školného, které může v jednom roce několikanásobně překročit průměrný měsíční příjem našich občanů, je v našich podmínkách neobvyklé, nepřiměřené i nerozumné. Jde o nedomyšlené, nedemokratické, selektivní a asociální opatření, poněvadž ruší právo rovného přístupu k nejvyššímu vzdělání pro všechny, kteří k němu mají předpoklady. Oficiální tvrzení, že školné zvýší studijní motivaci a odpovědnost, naše ani světové zkušenosti nepotvrzují. K tomu účelu by musela být stipendia (a další preference) i výše povinných plateb (např. zápisného) studenta funkčně vázána na studijní výsledky tak, jako tomu u nás bylo v letech prvé ČSR. *Prodávání vzdělání není rozhodně tou pravou cestou ke zvýšení jeho hodnoty a významu ve veškerém našem životě, může vést spíše k jeho znevažování.* Krátkozrakým stoupencům vysokého školného nutno připomenout doporučení expertů Světové banky (IBRD, 1992): *V celosvětové soutěži obstojí zřejmě jen ty státy, které zvládnou rozvoj lidských tvůrčích zdrojů.*

Škoda, že tak nebyvalé podceňování vzdělání i jeho omezování na privilegovanou „elitu“ se děje v zemi Komenského!

Je rozpočet pro školství jen chudý, nebo i chybný?

Bohumír Blížkovský

Je smutné, že v čase letošního Dne učitelů, šestý rok po Listopadu, se učitelé Čech i Moravy domáhají základního sociálního zabezpečení. Nespokojenost učitelů s jejich nedomyšleným platovým zařazováním i s pracovním a společenským postavením je oprávněná. Stav odměňování učitelů ČR neodpovídá jejich vysokoškolskému vzdělání, ani společenskému významu a mimořádné náročnosti jejich tvůrčí práce v soudobých, často i antiosvětových podmínkách. Relativní pokles platů učitelů vůči srovnatelným profesím právním, lékařským, ekonomickým, technickým (dnes i theologickým a úřednickým) počatý v 50. letech, se bohužel i po Listopadu více prohlubuje než vyrovnává. Stoupající životní náklady se učitelům vyrovnávají po stovkách, zatímco příjmy státních policistů a byrokratů rostou po tisících. Svědčí to o nebyvalém podceňování učitelstva, školství i vzdělávání v situaci nejvyšší kritické. Oficiální odkazy na omezené zdroje státního rozpočtu jsou jen částečným výkladem. Zpochybňuje je i masivní výprodej národního hospodářství za enormně snížené mimotržní ceny, milionové velkorestituce bez jakékoliv náhrady i nepostihované miliardové daňové úniky — jen za alkohol.

I z toho mála, co na školství zbývá by ovšem učitelé mohli i měli dostávat mnohem více. Podívejme se na odměňování učitelů i z druhé strany, očima těch, kteří s omezeným rozpočtem pro školství hospodaří. V minulém čísle Pedagogické orientace jsme položili otázku: „*Nevyplývá nedostatek financí ve školství i z hrubých koncepčních a strategických chyb jejího rozhodovacího sféry?*“ K věcné diskusi uvádíme pět příkladů:

1. Naši odborníci i evropské zkušenosti předně potvrzují, že *2/3 rozpočtu pro školství by měly být investovány do dobrých učitelů*, na prvořadě personální výdaje odborníků zabezpečujících výchovu a vzdělávání dětí, mládeže i dospělých v „první linii“. U nás je to dosud — přes včasná varování expertů — podstatně méně. To je první hrubá strategická chyba! (Viz expertizu „K racionálnímu a demokratickému řízení výchovy a vzdělávání“ z června 1990. UN čes. 1990, č. 32 a 38. Pedagogická orientace č. 1, s. 149–159). Samotný MŠMT ve zprávě pro vládu ČR ze dne 10. 4. 1991 konstatuje: „Máme jeden z nejnižších podílů rozpočtu na platy pracovníků ve školství, který činí 47,8 % proti 60,9 % zemí OECD“ (str. 5). Táž zpráva dále přiznává, že